

AZ OLVASÁS ÉS AZ OLVASÁSI NEHÉZSÉG

AZ OLVASÁS FOLYAMATA:

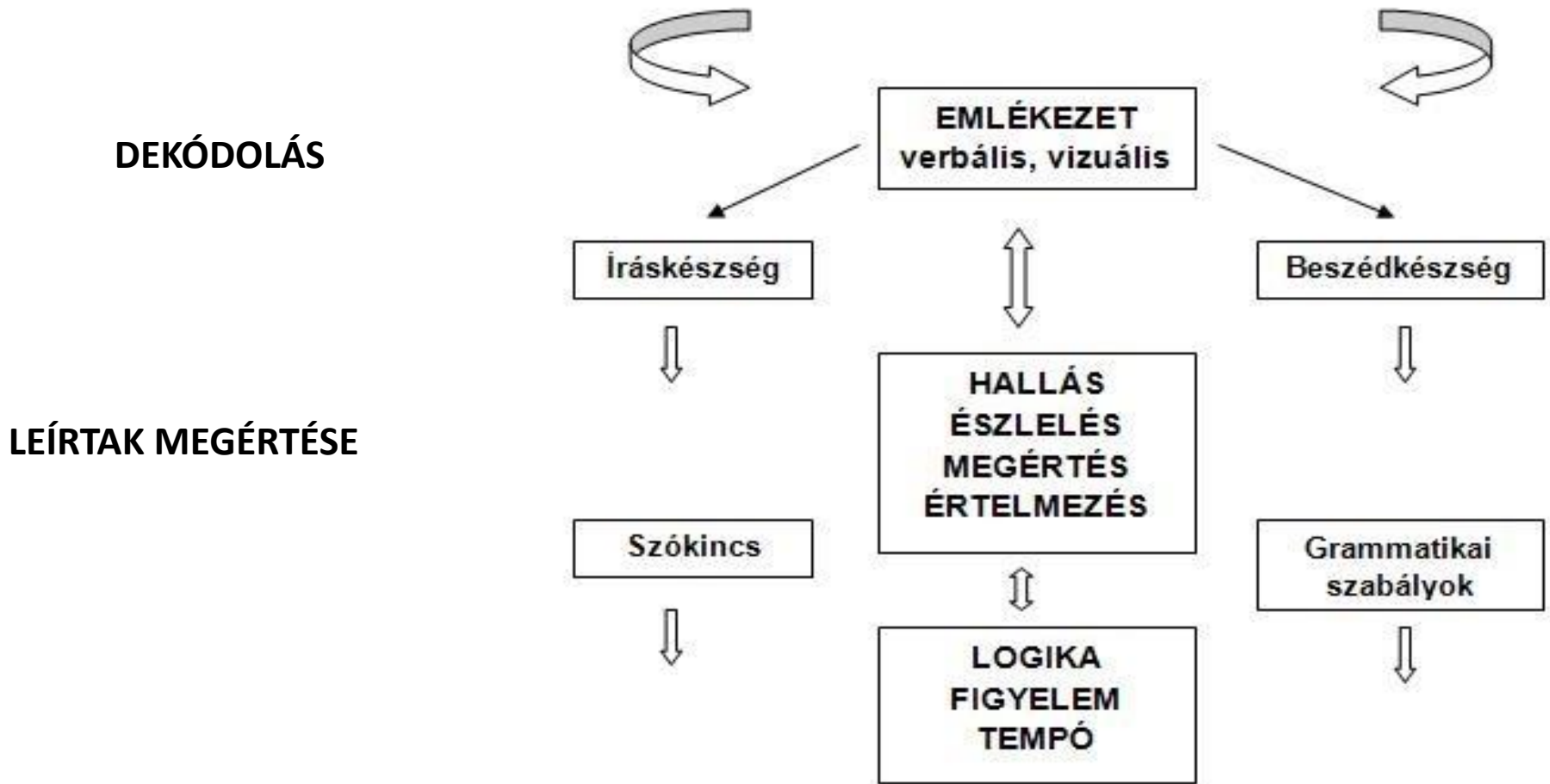
Az olvasási folyamat 2 fő része:

- 1. Dekódolás (vizuális élmény alapján a betűszavak megfejtése)**
- 2. Megértés (a szegmentált szó morfológiai struktúrájának felismerése és a jelentés azonosítása)**

(Gyakorlott olvasóknál a dekódolási rész automatizálódik.)

OLVASÁSI FOLYAMAT

Az olvasáshoz szükséges készségek, ismeretek (Gósy, 2008)

HOGYAN TÖRTÉNIK A SZÓ FELISMERÉSE OLVASÁSKOR?

- Közvetlenségi hipotézis
- A fixáció, fixálás
- Az olvasó szemmozgása (2 részből áll)
- A szem percepciós átfogási képessége és az olvasási gyakorlottság összefüggése
- A jelentés és a szövegkörnyezet hatásai

A GYAKORLOTT OLVASÁS:

- A dekódolás nem tudatosan működik
- A szem átfogása relatíve széles
- A grammatikai tudás alapján működik az (előre) jóslás képessége
- A kontextuális hatás segíti a mentális lexikon aktiválását

OLVASÁST BEFOLYÁSOLÓ EGYÉB TÉNYEZŐK

- Elért olvasási szint (A. Jászó A.)
 1. szint: szószerinti olvasás
 2. szint: értelmező olvasás
- Előzetes ismeretek
(szemantikus háló)
- Nyelvi kulcsok:
 - lexikai
 - szerkezeti

AZ OLVASÁSTANULÁSHOZ NÉLKÜLÖZHETETLEN KÉSZSÉGEK

- Beszédfeldolgozási folyamat a központban
- Beszédszlelési folyamatok
- Emlékezet
- Jelentéstartalom felismerése
- Beszédkészség és íráskészség, grammatikai, szintaktikai ismeretek is befolyásolják
- Mentális lexikon
- Agyféltekei dominancia
- Kezesség kialakulása
- Ritmusészlelési készség
- Irányfelismerési biztonság

OLVASÁSBAN SZEREPET JÁTSZÓ TÉNYEZŐK

1. figyelem és emlékezet

- Figyelem: szelektív ráirányulás. Segítségével tanuljuk meg, hogy balról jobbra haladjunk, a szemmozgást kontrolláljuk, a figyelem fókuszát a következő szavakra áthelyezzük, szükség esetén visszatérjünk (regresszió), a szöveg releváns részeit elkülönítsük
- Szenzoros regiszterek: a beérkező ingerületeket feldolgozatlan állapotban, a másodperc töredékéig tárolják
- Rövid távú memória: a diszlexia kialakulása szempontjából döntő jelentőségű. A szenzoros regiszterekből kapja az információt, melyet 21 másodpercig őriz. Itt van lehetőség az információk tömbösítésére, melyben az a körülmény segíti az olvasót, hogy az olvasás során felvett elemekből álló szavaknak, mondatoknak, szövegeknek jelentése van
- Hosszú távú memória: jelentősége abban áll, hogy ahhoz, hogy a kifejezések, mondatok, szakaszok bonyolultabb jelentése kialakuljon, mind a két memóriára szükség van. A megértés azon múlik, hogy mennyire sikerül kapcsolatot teremteni a jelenleg feldolgozás alatt álló és a már korábban feldolgozott szavak között

2.szemmozgások:

- Szakkádok: amikor olvasunk, a szemünk nem folyamatosan halad, hanem sok apró ugrást végez, melyeket szakkádoknak nevezünk. Olvasás során a célba vett szó szakkádikus mozgás révén kerül a foveára, vagyis a sárgafoltra, az éleslátás helyére. A szakkádikus mozgások hirtelen kezdődnek és hirtelen maradnak abba. A következő sor elejére való ugrás hosszabb időt vesz igénybe, mint a soron belüli, de egy szakkád átlagos hossza kb. 8 karakter. Ha az adott szó hosszabb, az ugrás tovább tart.
- Fixáció: a szakkádikus mozgást követően a szem fixál a szóra és ekkor vesszük fel a fixált szóról való információt. Olykor előfordulnak visszaugrások (10-15%)-regresszió. A legjobb fixációs pontként a szó közepe, illetve a szó eleje és közepe közötti rész kínálkozik. Minél nehezebb az olvasandó anyag, annál több a fixáció és annál több ideig tart minden fixáció
- Fovea és parafovea: a foveán kívül a parafovea is alapvető az olvasási folyamatban, mely a foveát körülvevő terület. A parafoveából felvett információ a durva, elnagyolt vizuális jellemzőket tartalmazza, így a szó hosszúságát, alakját és a szavak közötti területet. A foveából és a parafoveából származó információ integrálódik.

Szófelismerés

- Just és Carpenter: szerintük egy fixáció ideje alatt 1,2 szót azonosítunk átlagosan
- Rayner kísérlete: megállapította, hogy egy szót sokkal könnyebb azonosítani, ha a szó, ami előzőleg a prafoveális területre vetült, hasonlít az aktuálisan fixált szóhoz, mindegy hogy valódi szóról, vagy pszeudoszóról beszélünk
- Reicher: tovább fejlesztett → szó-felsőbbrendűségi hatás: a teljesítmény jobb, ha a betűsor valóságos szót alkot

OLVASÁSI MODELLEK:

2 fő típus:

1. **Közvetett – a jelentés felismerése a betűk szeriális azonosítását követi.**
2. **Közvetlen – jelentés felismerése gyakorlatilag egyidejű a betűsor azonosításával.**

A MODELLEK:

1. LaBerge és Samuels közvetett típusú modellje (a figyelmen van a hangsúly)
2. Marsh szintelmélete (4 szakasz)
3. Sémaelmélet
4. Modellek az egyéni különbségek magyarázatára
 - Interaktív – kompenzációs modell
 - Verbális biztonság elmélete
 - Kapacitásmodell

A SZÖVEG TARTALMÁNAK MEGÉRTÉSE

3 ALAPKÉSZSÉGET FELTÉTELEZ

1. Következtetések levonása
2. Szövegszerkezet felismerése
3. Saját megértési folyamat monitorozása

Fontos még:

- nyelvi tudatosság megléte, vagy hiánya,
- kitartás,
- motiváltság,
- koncentráció,
- tevékenységi tempó.

AZ OLVASÁS FEJLESZTÉSE

Az olvasásértés fejlesztésének három területe van:

1. A szöveg speciális megváltoztatása annak érdekében, hogy egyszerűbben követhető és megjegyezhető legyen.
2. Az olvasó önmagát segítheti a szövegfeldolgozásban: aláhúzásokkal, egyéb jelölésekkel, kiemelésekkel, jegyzetek és írásos összefoglalók készítésével.
3. Olyan stratégiákat kell tanítanunk a gyermekeknek, amelyek segítségével egyre jobban lesznek képesek az olvasottak megértésére

Fontos annak tudatosítása is, hogy a tanuló mennyire ismeri fel saját szövegértési nehézségeit.

A HALLOTT NYELV ÉS AZ ÍROTT NYELV ÖSSZEFÜGGÉSE

- A hangzó beszéd dekódolása
- Az írott szöveg dekódolása
- Leonard Bloomfield
- Az életkor meghatározó - beszédpercepciós folyamatok jelentősége

AZ OLVASÁSTANULÁS:

**Célja: az írott anyanyelv elsajátítása, a
betűsorokkal kifejezett gondolatok megértése.**

2 szakasza van:

- 1. Betűsorok felismerése**
- 2. Írott szöveg megértése**

AZ OLVASÁS TANULÁSA:

2 irányzat alakult ki:

1. nem tesz különbséget a nyelv és az olvasás elsajátítása között – Kenneth Goodman
2. a nyelv és az olvasás elsajátítása különböző folyamat – Ignatius Mattingly és John Davning

Részfolyamatai:

1. Betűtanítás
 2. Betű és hang megfeleltetése
 3. Betűsor => hangsor => szó
 4. A látott betűsorok szövegszerűségének felfogása
-

AZ OLVASÁSTANÍTÁS OPTIMÁLISNAK TARTOTT MODELLJE:

3 szakasz:

- ✓ Előkészítés szakasza
- ✓ Elsajátítás szakasza
- ✓ Automatikus szakasza

A MAGYAR OLVASÁSTANÍTÁS TÖRTÉNETE:

- Első, hivatalos határozat: 1560.
- Első, magyar ábécéskönyv: 16. sz-ban.
- Nagyszabású iskolareform: 1770.
- Révai Miklós: 1777. I. Ratio Educationis
- II. Ratio Educationis: 1806.
- 19. sz.: hangoztató olvasástanítási módszer

A MAGYAR OLVASÁSTANÍTÁS TÖRTÉNETE:

- 1896-1950.: Tomcsányiné Czukrász Róza
- 20. sz.: az ábécéskönyvek többsége
- 1950-1978.: hangoztató – elemző-összetevő módszer
- 1970.: 10, 14, 18 évesek olvasási szintjének felmérése
- 1978.: új módszerek: szintetikus, analitikus, kombinált
- 2000.: PISA - vizsgálat
 - gyenge magyar teljesítmény

AZ OLVASÁS TÍPUSAI:

1. Ismeretterjesztő olvasás
2. Tanulási célú olvasás
3. Élményszerző olvasás
4. Kereső olvasás: egy
5. Áttekintő olvasás
6. Gyorsolvasás
7. Feladatazonosító olvasás
8. Javító/ellenőrző olvasás
9. Korrektúraolvasás
10. Sajátos helyzete az olvasásnak, amikor a fordító azért olvas, hogy a szöveget egy másik nyelven hozzáférhetővé tegye
11. Alkalmi olvasás: amikor a felnőtt mintegy önkéntelenül, előzetesen nem tudatosult céllal olvas

A KORREKTÚRAOLVASÁS:

- Olvasáskor a hibaüzenetet nem veszi az olvasó, megértési részfolyamatok ugyanis felülbírálják az elsődlegesen működő dekódolási, szóészlelési folyamatokat. Ez azt jelenti, hogy bár a dekódolás jól működik, a ráépülő szemantikai tényezőkkel megtörténik az önkéntelen korrekció.
- Kísérlet
- Az eredmények

A KORREKTÚRAOLVASÁS:

- Korrektúraolvasáskor az olvasó megpróbál a betűsorra összpontosítani. Ez azt jelenti, hogy bár nem tudatosan, de csökkenti a dekódolási műveletek automatikusságát.
- 2 következménye van: maga az olvasás lassúbb lesz, és a tartalom követése válik nehezebbé.
- Gyakorlással a korrektúraolvasás technikája fejleszthető.
- A fáradás az olvasásnak ebben a formájában sokkal előbb következik be, mint normális körülmények között.

AZ OLVASÁS FEJLESZTÉSE:

Az olvasásértés fejlesztésének három területe van:

- A szöveg speciális megváltoztatása annak érdekében, hogy egyszerűbben követhető és megjegyezhető legyen.
- Az olvasó önmagát segítheti a szövegfeldolgozásban: aláhúzásokkal, egyéb jelölésekkel, kiemelésekkel, jegyzetek és írásos összefoglalók készítésével.
- Olyan stratégiákat kell tanítanunk a gyermekeknek, amelyek segítségével egyre jobban lesznek képesek az olvasottak megértésére

Fontos annak tudatosítása is, hogy a tanuló mennyire ismeri fel saját szövegértési nehézségeit.

OLVASÁSI NEHÉZSÉG ÉS DISZLEXIA:

- Régóta ismert jelenségek.
- Kussmaul használta elsőként 1877-ben a szóvakság kifejezést, agysérülést követő olvasási zavar megnevezésére.
- 1896-ban megtörténik a szerzett és a fejlődési olvasászavar elkülönítése.
- A legasthenia (olvasásgyengeség) - Ranschburg Pál által bevezetett szakkifejezés.
- A nyolcvanas évektől kezdődően az angolszász nyelvterületről származó diszlexia szakkifejezés terjedt el hazánkban.

KUTATÁSOK IRÁNYAI:

Az olvasott szöveg megértési nehézségeit tekintve a kutatásokban három elméleti megközelítés érvényesült.

1. Az elsőben azt fogalmazták meg, hogy a megértési nehézség a szóértés problémájában gyökerezik.
 2. A második megközelítés a nyelvi szerkezetek téves feldolgozását jelölte meg a probléma okául.
 3. A harmadik megközelítés azt mondja ki, hogy a magasabb rendű megértési készségek zavarában kell keresni az olvasásértési nehézség okát.
-

KUTATÁSOK IRÁNYAI:

Az olvasási nehézség és a diszlexia elkülönítése nem egyszerű feladat.

A diszlexia ugyan olvasási nehézség; azonban nem minden olvasási nehézség egyben diszlexia.

A diszlexia megbízható és egyértelmű felismerését biztosító módszer, tehát egy olyan eljárás, amellyel a valódi diszlexia elkülöníthető a súlyos olvasási nehézségektől, egyenlőre még nem létezik.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- A definíciók többsége leíró jellegű, azaz azokat a kísérőjelenségeket igyekszik leírni, amelyek a diszlexia feltételezett okaihoz kapcsolhatók.
- A pedagógiai definíció szerint, a diszlexia az iskolai teljesítmény és az intellektuális képességek szignifikáns eltérése, amelynek a háttérében súlyos olvasási zavar húzódik.
- A pszichológiai megközelítés a diszlexiát gyűjtőfogalomként kezeli, részképességek zavarának tekinti, amely különböző összetételekben vezet az olvasási nehézséghez.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- A logopédiai megközelítés hasonló a pedagógiaihoz, e szerint a diszlexia viszonyfogalom, a jogos elvárások és az olvasási teljesítmény közötti diszharmónia.
- A neuropszichológia ugyancsak az intelligencia és az olvasási teljesítmény különbségét hangsúlyozza.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- **A 70-es évektől a diszlexia jelenségét inkább egyfajta kritériumrendszerrel határozták meg. A legáltalánosabb elfogadott kritériumpontok a következők.**

A diszlexia:

1. felnőttkorig húzódik;
2. az olvasásban és az írásban/ helyesírásban tapasztalható sajátos hibákkal jellemezhető;
3. családi jelenség, gyakrabban fordul elő fiúknál, mint lányoknál;
4. normál, illetőleg magas IQ-val jár együtt.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- **Neurológusok Világszövetsége, 1975: a fejlődési diszlexia olyan zavar, amely az olvasás megtanulásának nehézségeiben jelentkezik, és kizárható a tanuló intelligenciájával, a tanítási módszerrel, avagy a környezettel kapcsolatos probléma.**
- **A diszlexia modern felfogására jellemző a interdiszciplináris megközelítés a 80-as, 90-es években.**

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- A diszlexia gyakran más képességzavarokkal együtt fordul elő.
- Felmerül a lehetőség, hogy az olvasástanulás zavara: szindróma.
- A legmodernebb feltevések szerint a diszlexia bonyolult nyelvi fogyatékoság, amely a fonológiai kódolás – dekódolás zavarában, a beszédészlelésben, a szókincs és a hozzáférhetőség eltéréseiben, valamint a bonyolultabb nyelvi formációk összefüggéseinek felismerésében érhető tetten.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

Szinte minden diszlexiásnál kimutatható az akusztikusan közvetített nyelvi jelek feldolgozási zavara, vagyis beszédészlelési elmaradás, tehát a diszlexiásokat nem feltétlenül a vizuális működések, és az emlékezeti kapacitás problémája jellemzi.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- A diszlexiások által kiválasztott agyi potenciálok elemzése igazolta a diszlexiások msh és mgh megkülönböztetési deficitjét. Ezek a működési zavarok a diszlexiások 75-80%-ára jellemzőek.
- Kísérletek igazolták hasonló esetekben olvasási nehézséggel küzdőknél is a beszédészlelés elmaradott, zavart voltát.
- Feltűnő a fonológiai és a szeriális észlelés igen gyenge szintje.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- Hiányzik a szavak hangjaival, sorrendjével kapcsolatos nyelvi tudatosság.
- Nehézséget okoz a különálló szavak azonosítása
- A szavak tárolásának, helyesírásának, megértésnek a nehézsége jellemző.
- A gondolatok szóbeli és írásbeli kifejezésének nehézsége.
- Írászavarok.
- A tér- és időbeli viszonyok kifejezésének, megítélésének nehézsége.
- A kézhasználat bizonytalansága.
- A verbális megértés nehézsége.
- Nemegyszer a matematika tanulásának problémája.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

- Két alapvető kategóriája a fejlődési és a szerzett diszlexia
- Az altípusok meghatározása részben az olvasási nehézség, részben a háttérben lévő részképesség-zavarok összefüggései, főként pedig az olvasási folyamat zavarának jellemzése alapján történik.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

Megkülönböztetünk:

- 1. felszíni diszlexiát**
- 2. fonológiai diszlexiát**
- 3. mély diszlexiát**

A felszíni diszlexiában az olvasás nem automatizálódik, nem a szóalak általános vizuális jellemzőihez kötődik, ugyanakkor viszonylag ritka a fonológiai feldolgozás zavara.

A DISZLEXIA MEGHATÁROZÁSA, TÜNETEI ÉS TÍPUSAI:

A fonológiai diszlexiában jellegzetesen másfélék a hibázások. A probléma elsősorban az ismeretlen vagy értelmetlen szavak olvasásában jelentkezik.

A mély diszlexia viszonylag ritka, olyan sajátos olvasási zavar, amelynek fő jellemzője az olvasás szemantikai problémája. Ekkor a leírt és a gyermek által hangosan olvasott alak sem fonológiai, sem morfológiai kapcsolatban nincsen. Jellemző a fonológiai feldolgozás teljes hiánya.

A DISZLEXIA OKAI:

Az okok sokfélék lehetnek:

1. Orton
2. Anatómiai eltérések
3. Örökletes tényezők

Hangsúlyozandó, hogy a diszlexia nem betegség, hanem sokféle okra visszavezethető, különféle tünetekben realizálódó fejlődési zavar. A különböző tünetek változatos együttesben fordulnak elő. Leggyakrabban a nyelvi funkcióknak az átlagtól jelentősen eltérő működésével függ össze. A diszlexia nem nőhető ki, nem múlik el, de jól fejleszthető.

DISZLEXIA (DYS+LEXIS)

Definíció: Specifikus, az anyanyelv területén megnyilvánuló rendellenességet jelent, mely különlegesen az olvasási készséget érinti, és gyakran kapcsolatban van a beszélt vagy írott nyelvben való nehézségekkel

Geschwind (1980): szerzett és fejlődési diszlexia elkülönítése

Szerzett diszlexia (alexia): agysérülés következménye

Olvasás szerzett zavarai általában a poszterior terület sérüléseihez köthetők

-> az alexia gyakran kíséri az afáziát (pl. Wernicke-afázia)

- vizuális/tiszta alexia
- verbális/szimultán alexia
- paralexia: szemantikai lexikonhoz történő hozzáférés zavara

Szerzett diszlexia típusai:

- fonológiai: pszeudoszavak – Siegel és Ryan (1988)
- mély: virágcsokor-rózsacsokor
- felszíni : cough (köhögni)
- (vizuális: takar,vakar -> akar)

Fejlődési diszlexia= legaszténia, tanulási zavar,
specifikus olvasási zavar, minimális agyi diszfunkció

Olvasási nehézséget mutató gyermekek: kb 8 %
(több fiú érintett, mint lány)

Gyakran társul diszgráfiával, diszkalkuliával

Meixner: „A diszlexia multifaktoriális jelenség”

Kialakulásának okai:

- Féltekei dominancia problémái
- Genetika
- „Gyors” érzékelési rendszer sérülése
- Több gyermek, akkor középső vagy fiatalabb
- Fiziológiás okok (hallás)

Szemmozgással kapcsolatos problémák:

- Rövidebb szakkadikus ugrások
- Látószög kicsi
- Hosszabb fixáció
- Több regresszió

Háttértényezői

- IQ átlagos vagy magasabb
- Megfelelő időben elkezdett oktatás
- Nincs szó hosszadalmas iskolai hiányzásról
- Nincs szociokulturális hátrány
- Nincs megelőző érzelmi sérülés
- Nem mutatható ki agysérülés

Pszicholingvisztikai tényezői

- Ismétlődő betűzési és olvasási hibák (pl. v-f, friss-fiss...)
 - Oldaltévesztés és rossz tájékozódási képesség
 - Sorba rendezési nehézségek
 - Gyenge rövid idejű memória
 - Kiejtési nehézségek
 - Motoros ügyetlenség
 - Kétkezesség vagy összezavart lateralitás
 - Vizuális percepciós zavarok
 - Nehézségek a szimbólumok és hangok kódolásában
- > *a dislexia vizuális és/vagy akusztikus zavar*

Tesztek:

- Wechsler-féle teszt
- Snijders-Omen-féle IQ-teszt
- Bender-teszt
- Frostig-teszt
- Értékelő listák (nincs sztenderd norma)
- Meixner-féle olvasás teszt

Magyarország:

- Meixner Ildikó
- Porkolábné Balogh Katalin
- Gyarmathy Éva

- Ami segít a diszlexiás diákoknak, hasznára válik minden tanulónak
- Neurológiai háttér
- Kultúrafüggő
- Intelligenciától független

Hasonló a: hiperaktivitáshoz, figyelemzavarhoz

- Sajátos nevelésű igény – tehetség oldalról kell megközelíteni
- erős, illetve gyenge pontok azonosítása egyidőben!

OLVASÁS ELSAJÁTÍTÁSA

1. Logografikus szint (képszerű)
2. Alfabetikus szint (hang-betű megfeleltetés)
 - Hangjátékok (van-e bor a Gáborban?)
3. Ortografikus szint (képszerű, szóképes)
 - Szóképes olvasás csak 8 éves korban hatékony (Gyarmathy Éva)
 - Kell hozzá lexikon is (ez úgy fejlődik, ha többször ugyanolyan formában látja a szavakat)
 - Aki könnyedén el tudja olvasni a „szósalátás” szöveget, az ezen a szinten van

- A mély diszlexia a logografikus szintet érinti (van „l”-képe, van „ó”-képe, de nincs „ló”-képe)
 - Talán ez az igazi diszlexia (Gyarmathy Éva)
- A felszíni diszlexia az alfabetikus szintet érinti (pl. szótagokat cserélnek fel)

KOGNITÍV PROFIL TESZT

A. Feldolgozás

- Auditív képességek
- Vizuális képességek
- Motoros
- Fonológiai
- Szótalálási
- Szekvencialitás (számterjedelem, visszafele számterjedelem)

B. Kognitív

Verbális képesség

Absztrakció

Emlékezet

Figyelem (hogyan vizsgálható jól gyerekeknél?)

C. Iskolai

- Olvasási készség
- Helyesírási készség
- Számolási készség

ONLINE SZÚRÉS

- Elvész a megfigyelési adat

De ...

Feladatok: kérdőív, helyesírás, fonológiai, hangdifferenciáció

Álszavak – fonológiai tudatosságról szólnak

Szavak – olvasásról, szintekről

Szövegértési probléma – képzetalkotási nehézség

PL

- Össze szoktad-e keverni a vizuálisan hasonló szavakat (pl. kas és kos)?

Ritkán Néha Gyakran Legtöbbször igen

- El szoktad téveszteni, hol tartasz, vagy kihagysz sorokat, amikor olvasol?
- Össze szoktad téveszteni tárgyak neveit (például az asztalt és a széket)?
- Nehezen különböztetted meg a jobb és a bal oldalt?
- Összezavar, ha térképről kell tájékozódnod, vagy ha egy ismeretlen helyre kell odatalálnod?

html

PROBLÉMÁK

- Jegyzetelés
- Füzetek külalakja
- Időbeosztás
- Esszéírás (szókincs, helyesírás)
- Egyenetlen teljesítmény (rossz és jó napok)

- Idegen nyelvből nem kap osztályzatot (28 %)

- Diagnosztizálás

30 % - 7 éves kor alatt

48 % - 11 éves kor alatt

Hasznos-e a papír? (szülők)

50 % hasznos

29 % közömbös

21 % káros

MI HIÁNYZIK A LEGJOBBAN?

- Idegen nyelv – speciális módszertan
- Együttműködés (szakemberek között, szülő-tanár)
- Technológiai eszközök jobb kihasználása

DISZLEXIA ÉS MÁS

- Diszlexia és mentális rotáció (sokszor jó)
- Fogalomtanulás (meghatározások) szerepe az absztrakció készség fejlődésében

- <http://www.caldys2.eu/> - helyesírás tanító, később nyelvtanárok számára eszközök
- <http://www.calldysc.info/home-hu?Itemid=140> - Kollaboratív Nyelvtanítás Diszlexiás Tanulók Részére (hogyan tudnak diszlexiások nyelvet tanulni mobil technológiák (mobiltelefonok és egyéb mobil készülékek segítségével)

- www.calldysc.eu – pl. nyelvtanítás multimédia játékokkal
- <http://www.embeddyslexia.eu/home-hu?Itemid=10> – magyar oldal a diszlexiáról
- <http://www.trening-fejleszt.es.hu/diszlexia.html?gclid=CN6F9ayay6UCFRYv3wodX3wRkg> – tréning és fejlesztés zenei stimulációval
- <http://www.isheds.eu/index.php?Itemid=57> - A felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók ellátása
- <http://www.dyslexia-veto.eu:800/hu/index.php> - intézményeknek
- <http://www.dessdys.eu/home-hu?Itemid=7> – diszlexiás diákok és tanáraik segítése (16 éven felüliek)

TÖBBNYELVŰSÉG ÉS AZ OLVASÁSI ZAVAROK (GYARMATHY ÉVA ÉS IAN SMYTHE)

- Többsnyelvűség definíciója: többsnyelvűnek azokat az egyéneket nevezzük, akiknek első nyelve nem az anyaországban hivatalosan és legelterjedtebben használt nyelv. Az egyén képességei eltérőek az olvasás, helyesírás, beszéd és beszédértés terén. A szakértő számára az a kihívás, hogy meghatározza, milyen mértékben tulajdoníthatóak az egyén erősségei és gyengéi az eltérő nyelvi közegnek, a nyelv rendszerének, motivációs faktoroknak és/vagy kognitív képességbeli eltéréseknek.
- Sokrétű vizsgálóeljárás használata a zavar okainak feltárására többsnyelvű egyéneknél: a többsnyelvű egyének vizsgálatában fontos az olvasási készség elsajátításában kulcsfontosságú területek felmérése és annak megállapítása, hogy ezek miképp játszanak szerepet az olvasási zavar kialakulásában. A vizsgálóeljárásnak összehasonlíthatónak kell lennie az egyén különböző nyelveken nyújtott teljesítményei terén.
- Kognitív és környezeti faktorok megkülönböztetése: vizsgálatukban az egyéni, kulturális, nyelvi és egyéb környezeti faktorokat is figyelembe kell venni (míg az egynyelvűek vizsgálatában a környezeti faktorok befolyását kizárták).

Azonosító teszteljárás kritériumai: az egynyelvűek vizsgálatához hasonlóak a szempontok, némi kiegészítéssel:

- Fonológiai szegmentációs képességek: különböző nyelveken különböző jelentőséggel bírnak. Fonológiailag szabályos nyelvek esetében a szegmentációnak kisebb jelentősége lehet, míg némely nyelvben ezen képességekben mutatott gyengeség komoly zavarokhoz vezethet.
- Auditív képességek: vizsgálat módja: szópárok alkotása. Értékeléskor figyelembe kell venni a nyelvi háttér.
- Vizuális feldolgozás: némely nyelvben a vizualitásnak kitüntetett szerepe van, pl. kínai nyelv.
- Szemantikus hozzáférés: szótalálás képességére utal. A többnyelvűek esetében fokozott óvatosságra van szükség az értékeléskor, mert az előzetes ismeretek meghatározzák a teljesítményt. Ezért az első és második nyelven is vizsgálni kell.
- Feldolgozási sebesség: fontos információt jelenthet, mely nyelven tud az egyén nagyobb sebességet elérni.
- Egyéb tesztek: helyesírási feladatok, szabad írás, olvasási feladatok, az egyén által használt nyelvek mindegyikén el kell végezni a tesztelést.

Minden nyelven el kell végezni a tesztelést!

A többnyelvű diszlexiás egyének oktatása, fejlesztése: ha a vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy az egyén valamely nyelven diszlexiás, míg a másikon nem, akkor eldöntendő, mely nyelven folytassa a tanulmányait. Ha a problémás nyelven szükséges tanulnia, az adott nyelvhez kapcsolódó diszlexia terápiás eljárásokat kell alkalmazni. Ha az egyén alapvetően, nyelvtől függetlenül diszlexiás tüneteket mutat, el kell dönteni, mely nyelv legyen a vezető nyelv: amely a tanulási lehetőségek szempontjából előnyös, illetve fontos az egyén képességprofiljának és a nyelv jellemzőinek összevetése is.

A fejlesztésben szerepet kell kapjon:

- A nyelv mélyebb megismerése: több ismeretet, önbizalmat az egyénnek az olvasáshoz. A szókincs bővítését olyan anyagokkal kell végezni, amelyek az egyén érdeklődési körébe tartoznak. Így motiváltabb lesz és kitartóbban fog tanulni és egyre választékosabban tudja majd kifejezni magát.
- A játékoság: mivel a diszlexiás egyének fáradékonyak, így a változatosság alapszempont kell legyen, így teret kell biztosítani a játékoságnak. Ez élvezetessé teszi a tanulást és hatékonyabb lesz a fejlesztés. A nyelvi játékok fejlesztik a verbalitást. Többnyelvűek saját kultúrájukból hozhatnak játékokat, amiket el kell magyarázni, ez is a nyelvi fejlesztés része lehet.
- Vizuális anyag használat: segíti a megértést és az emlékezetet. Tudatosan kell alkalmazni különböző kultúrák adta vizuális anyagot, így saját kulturális világhoz tartozó képek segíthetik eleinte, de később ezeket érdemes összekapcsolni a másik kultúra kép és szín világával, jelképrendszerével, hogy ezáltal is segítsük a nyelv és egyéb ismeretek mélyebb elsajátítását.
- Auditív fejlesztés: a belső fonológiai lexikon felépítése ezáltal tehető hatékonyabbá. Ennek során megtanul az egyén különbséget tenni hasonló hangok között, kiépíti részekre bontási és rím észlelési képességét, felépíti a szótagokat, melyek azután egészként tárolódnak.

Kutatás és további lehetőségek

Egyre több a két-vagy többnyelvű egyén, következésképpen a két-vagy többnyelvű diszlexiások száma is növekszik. Ez a tendencia hívta életre azt a nemzetközi kutatómunkát, amelyben a különböző nyelvek a diszlexia kialakulása szempontjából kerülnek vizsgálatra. Kialakításra került egy nemzetközi teszt, melynek angol alapverziója számos nyelvre került lefordításra. Ezáltal összehasonlíthatóvá vált a különböző nyelveken diszlexiások kognitív profilja, ami elvezetett a többnyelvű diszlexiások problematikájához.

Cardiffban, Wales fővárosában összehasonlító vizsgálat indult angol-walesi és walesi-angol kétnyelvű egyének bevonásával. Ugyanezt végzik gudjarati-angol kétnyelvű egyénekekkel Leicesterben.

A többnyelvű tanulási zavarokkal küzdő egyének azonosítása így egyre biztosabbá válik, az egyén képességstruktúrája is feltárásra kerül, ami lehetővé teszi a célzottabb fejlesztést.

